A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2013. március 21.*

„2003/55/EK irányelv — A földgáz belső piaca — 93/13/EGK irányelv — Az 1. cikk (2) bekezdése és a 3–5. cikk — Szolgáltatók és fogyasztók között létrejött szerződések — Általános szerződési feltételek — Tisztességtelen feltételek — A szolgáltatási díjak szolgáltató általi egyoldalú módosítása — A fogyasztók más kategóriájára vonatkozó, kötelező érvényű szabályozásra utalás — A 93/13 irányelv alkalmazhatósága — A világos és érthető megfogalmazásra, valamint az átláthatóságra irányuló követelmény”

A C-92/11. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bundesgerichtshof (Németország) a Bírósághoz 2011. február 28-án érkezett, 2011. február 9-i határozatával terjesztett elő az előtte

az **RWE Vertrieb AG**

és

a **Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV** között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: A. Tizzano tanácselnök, A. Borg Barthet, M. Ilešič, M. Safjan (előadó) és M. Berger bírák,

főtanácsnok: V. Trstenjak,

hivatalvezető: K. Malacek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2012. június 28-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– az RWE Vertrieb AG képviseletében P. Rosin, J. Schütze és A. von Graevenitz Rechtsanwälte,

– a Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV képviseletében P. Wassermann Rechtsanwalt,

– a német kormány képviseletében T. Henze és J. Kemper, meghatalmazotti minőségben,

– a belga kormány képviseletében T. Materne és J.-C. Halleux, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében M. Owsiany-Hornung és S. Grünheid, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: német.

a főtanácsnok indítványának a 2012. szeptember 13-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem egyrészről a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o) 1. cikke (2) bekezdésének, valamint 3. és 5. cikkének, illetve az ehhez kapcsolódó melléklet 1. pontja j) alpontjának és 2. pontja b) alpontja második bekezdésének, másrészről pedig a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 176., 57. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 230. o.) 3. cikke (3) bekezdésének és az A. melléklete b) és c) pontjának értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet a Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV (fogyasztói központ) és az RWE Vertrieb AG (a továbbiakban: RWE) között folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amelynek tárgya, hogy az RWE feltételezetten tisztességtelen feltételeket alkalmazott a fogyasztókkal kötött szerződésekben.

Jogi háttér

Az uniós jog

A 93/13 irányelv

3 A 93/13 irányelv tizenharmadik preambulumbekezdése a következőképpen határoz:

„[…] a tagállamoknak azok a törvényi vagy rendeleti rendelkezései, amelyek közvetve vagy közvetlenül meghatározzák a fogyasztói szerződések feltételeit, vélhetően nem tartalmaznak tisztességtelen feltételeket; […] ezért nem tűnik szükségesnek, hogy alárendeljék ennek az irányelvnek azokat a feltételeket, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró felei; […] ebben a vonatkozásban az 1. cikk (2) bekezdésében szereplő »kötelező törvényi vagy rendeleti rendelkezések« kifejezés azokat a szabályokat is lefedi, amelyeket a jogszabály szerint akkor kell alkalmazni a szerződő felek között, ha ők másban nem állapodtak meg”.

4 Ezen irányelv huszadik preambulumbekezdése a következőket határozza meg:

„[…] a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerhesse az összes feltételt; és […] kétség esetén a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezést kell irányadónak elfogadni”.

5 A 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében:

„Azok a feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró aláíró felei, különösen a fuvarozás területén, nem tartoznak az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá.”

6 Ezen irányelv 3. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

(2) Egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében.

Az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki ennek a cikknek az alkalmazhatóságát a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés.

Olyan esetekben, amikor egy eladó vagy szolgáltató arra hivatkozik, hogy egy szabványfeltételt egyedileg megtárgyaltak, ennek bizonyítása az eladót vagy szolgáltatót terheli.

(3) A melléklet tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű és nem teljes felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők.”

7 A szóban forgó irányelv 4. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„[…] egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére, vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ.”

8 Ugyanezen irányelv 5. cikke így rendelkezik:

„Olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó. [...]”

9 A 93/13 irányelv melléklete az irányelv 3. cikkének (3) bekezdésében említett feltételeket sorolja fel:

„1. Azok a feltételek, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy:

[...]

i) a fogyasztót visszavonhatatlanul kötelezik olyan feltételek vonatkozásában, amelyek alapos megismerésére nem volt tényleges lehetősége a szerződés megkötése előtt;

j) feljogosítják az eladót vagy szolgáltatót a szerződési feltételek egyoldalú megváltoztatására a szerződésben feltüntetett és érvényes indok nélkül;

[...]

l) előírják, hogy az áruk vagy szolgáltatások árának meghatározása a szállítás időpontjában történik, vagy engedélyezik az áru eladójának vagy a szolgáltatás nyújtójának, hogy egyoldalúan megemelje az árakat, mindkét esetben anélkül, hogy ennek megfelelő jogot biztosítanának a fogyasztó számára a szerződés felmondására abban az esetben, ha a megemelt ár lényegesen magasabb annál, mint amiben a szerződés megkötésekor megállapodtak;

[...]

2. A […] j) és l) pontok hatálya

[...]

b) […]

A j) pont sem akadályozza azoknak a feltételeknek az alkalmazását, amelyek szerint az eladó vagy szolgáltató fenntartja a jogát határozatlan időre szóló szerződés feltételeinek egyoldalú megváltoztatására, azzal a kikötéssel, hogy az eladó vagy szolgáltató köteles erről a másik szerződő felet vagy feleket ésszerű időn belül értesíteni, és hogy az utóbbi jogosult a szerződést azonnali hatállyal felmondani.

[...]

d) A j) [helyesen: l)] pont nem akadályozza árindexálási záradékok alkalmazását, amennyiben azok megengedettek, és az árváltoztatási módszerről egyértelmű leírás áll rendelkezésre.”

A 2003/55 irányelv

10 A 2003/55 irányelv 3. cikkének (3) bekezdése a következőképpen fogalmaz:

„A tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak a végső fogyasztók védelmére és a magas szintű fogyasztóvédelem érdekében, és különösen megfelelő biztosítékokat nyújtanak a védelemre szoruló fogyasztók védelmére, többek között megfelelő intézkedésekkel előzik meg, hogy az ilyen fogyasztókat kizárják az ellátásból. Ebben a vonatkozásban a tagállamok megtehetik a szükséges intézkedéseket a távoli területeken található, a gázhálózathoz csatlakozó fogyasztók védelmére. A tagállamok kijelölhetnek a gázhálózathoz csatlakozó fogyasztók ellátására egy végső menedékes szolgáltatót. Magas szintű fogyasztóvédelmet biztosítanak, különös tekintettel az általános szerződési feltételek átláthatóságára, az általános információkra és a vitarendezési eljárásokra. A tagállamok biztosítják, hogy a feljogosított fogyasztók ténylegesen szolgáltatót válthassanak. Az említett intézkedések – legalább a háztartási fogyasztók esetében – magukban foglalják az A. mellékletben megállapított intézkedéseket.”

11 A 2003/55 irányelvnek a fogyasztóvédelmi intézkedésekre vonatkozó A. melléklete a következőképpen fogalmaz:

„A fogyasztóvédelemre vonatkozó közösségi jogszabályok, különösen a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv [(HL L 144., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 319. o.)], valamint a 93/13/EK tanácsi irányelv […] sérelme nélkül a 3. cikkben említett intézkedéseknek biztosítaniuk kell, hogy a fogyasztóknak:

a) [...]

A feltételeknek tisztességesnek kell lenniük, és előzetesen ismertetni kell azokat. Ezeket az információkat minden esetben a szerződés megkötése vagy visszaigazolása előtt kell megadni. Ha a szerződést közvetítőkön keresztül kötik, a fenti információkat akkor is még a szerződés megkötése előtt kell megadni;

b) megfelelő időben tudomásukra hozzák, ha a szerződési feltételekben módosítás várható, és az értesítéssel együtt felhívják a figyelmüket az elállás jogára. Az ellátást nyújtók a fogyasztókat megfelelő időben közvetlenül tájékoztatják mindenféle díjemelésről, minden esetben azonban a

díjemelést követő szokásos számlázási időszak lejártát megelőzően. A tagállamok biztosítják, hogy a fogyasztók felmondhassák a szerződésüket, ha a gázszolgáltató által ajánlott új feltételeket nem fogadják el;

c) átlátható információt kapjanak [helyesen: nyújtsanak] az érvényes árakról és tarifákról, valamint a gázellátáshoz való hozzáférés és használat általános szerződési feltételeiről;

d) […] Az általános szerződési feltételeknek tisztességeseknek és áttekinthetőknek [helyesen: átláthatóknak] kell lenniük. Világosan és érthetően kell megfogalmazni azokat. A fogyasztókat védeni kell a félrevezető vagy tisztességtelen értékesítési módszerek ellen;

[...]”

A német jog

12 Az alapjogvita szempontjából releváns időszakban alkalmazandó, a tarifális fogyasztók gázellátására vonatkozó általános feltételekről szóló rendelet (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden, a továbbiakban: AVBGasV), 1. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében:

„(1) Az általános szerződési feltételeket, amelyek mellett a gázellátó vállalkozásoknak […] bárkit csatlakoztatniuk kell az ellátó hálózathoz és az általános tarifális árakon el kell látniuk, a jelen rendelet 2–34. §-a határozza meg. Ezek az ellátásra vonatkozó szerződés részét képezik.

(2) E rendelet értelmében fogyasztónak a tarifális fogyasztó minősül.”

13 Az AVBGasV 4. §-ának (1) és (2) bekezdése a következőket mondja ki:

„(1) A gázellátó vállalkozás az általános tarifák és feltételek mellett gázt bocsát rendelkezésre. A szolgáltató termelési és vásárlási viszonyaiból eredő eltérési lehetőséggel megállapított fűtőértéket, valamint a földgáznak a fogyasztó ellátása szempontjából mérvadó nyugalmi nyomását az általános tarifák szerint határozzák meg.

(2) Az általános tarifák és feltételek megváltoztatása csak a nyilvános közzétételt követően lép hatályba.

[...]”

14 Az AVBGasV 32. §-ának (1) és (2) bekezdése a következőképpen határoz:

„(1) A szerződéses jogviszony megszakítás nélkül egészen addig fennáll, amíg azt a felek valamelyike egy hónapi felmondási idővel a naptári hónap végével meg nem szünteti; [...]

(2) Az általános tarifák változása vagy az általános feltételeknek a gázellátó vállalkozás által e rendelet keretében történő megváltoztatása esetén a fogyasztó a szerződéses jogviszonyt kétheti felmondási idővel a nyilvános közzétételt követő naptári hónap végével megszüntetheti.

[...]”

15 A német polgári törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch, a továbbiakban: BGB) 307. §-a így rendelkezik:

„(1) Az általános szerződési feltételekben foglalt rendelkezések érvénytelenek, ha azok a feltételeket használó féllel szerződést kötő felet a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével méltánytalanul hátrányos helyzetbe hozzák. Méltánytalanul hátrányos bánásmód lehet az is, ha a rendelkezés nem világos és érthető.

(2) Kétség esetén méltánytalanul hátrányos bánásmód feltételezendő, amennyiben valamely rendelkezés

1. nem egyeztethető össze azon törvényi szabályozásnak valamely lényeges alapgondolatával, amelytől eltér, vagy

2. a szerződés jellegéből fakadó lényeges jogokat vagy kötelezettségeket oly módon korlátoz, hogy a szerződés céljának elérését veszélyezteti.

(3) Az (1) és a (2) bekezdés, valamint a 308. és 309. § csak az általános szerződési feltételekben szereplő olyan rendelkezésekre vonatkozik, amelyek a jogszabályoktól eltérő vagy azokat kiegészítő szabályozást tartalmaznak. Más rendelkezések az (1) bekezdés első mondatával összefüggésben értelmezett második mondata alapján minősülhetnek érvénytelennek.”

16 A BGB 310. §-a (2) bekezdésének értelmében:

„A 308. és 309. § nem alkalmazható a villamosenergia-, gáz-, távhő- és vízellátó vállalkozásoknak a fogyasztók ellátó hálózatból történő villamosenergia-, gáz-, távhő- és vízellátására vonatkozó szerződéseire, feltéve hogy az ellátási feltételek nem térnek el a fogyasztó hátrányára a tarifális fogyasztók villamosenergia-, gáz-, távhő- és vízellátására vonatkozó általános feltételekről szóló rendeletektől. Az első mondat megfelelően alkalmazandó a szennyvízelvezetésre vonatkozó szerződésekre.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

17 Az RWE, egy gázellátó vállalkozás, a fogyasztókkal a szerződési szabadság keretében földgázellátásra vonatkozó szerződést kötött (különleges szerződések). Az ilyen szerződések megkötésének lehetőségén túl az RWE és más gázellátók a nemzeti szabályozás értelmében kötelesek a fogyasztókkal szabványtarifák mellett szerződést kötni (tarifális szerződések).

18 A jelen ügyben szóban forgó különleges szerződésekben foglalt általános szerződési feltételek (a továbbiakban: ÁSZF) árváltoztatási feltételei a nemzeti szabályozás rendelkezéseire, vagy azon szabványfeltételekre hivatkoztak, amelyek szövege ezen rendelkezéseknek megfelel; e rendelkezések az említett szerződésekre nem, hanem csak a tarifális szerződésekre voltak alkalmazhatók. Az említett szabályozás lehetővé tette az ellátók számára az egyoldalú gázárváltoztatást, anélkül hogy az ilyen változtatás indokát, feltételeit és mértékét meghatároznák, jóllehet biztosítva a fogyasztóknak az említett változtatásokról való tájékoztatását és adott esetben a felmondás lehetőségét.

19 A 2003. január 1-je és 2005. október 1-je közötti időszakban az RWE összesen négy alkalommal emelte meg a gázárakat. Ez alatt az időszak alatt az alapügyben szóban forgó fogyasztók számára nem állt fenn annak lehetősége, hogy gázellátót váltsanak.

20 A Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV az említett fogyasztók nevében az RWE-től az ezen áremelés miatt kifizetett többletdíjak visszatérítését követelte.

21 A Landgericht Dortmund helyt adott a 16 128,63 euró kamatokkal növelt összegének visszatérítésre irányuló kérelemnek. Az RWE Oberlandesgericht előtti fellebbezése nem járt sikerrel.

22 Az RWE az Oberlandesgericht ítéletével szemben felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. A Bundesgerichtshof úgy vélte, hogy az alapjogvita eldöntése az uniós jog vonatkozó rendelkezéseinek értelmezésétől függ.

23 E körülmények között a Bundesgerichtshof úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Úgy kell-e értelmezni a […] 93/13/EGK irányelv 1. cikkének (2) bekezdését, hogy nem tartoznak az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá az olyan fogyasztókkal kötött gázszállítási szerződésekben foglalt, árváltoztatásra vonatkozó szerződési feltételek, akiket az általános ellátási kötelezettségen kívül, az általános szerződési szabadság keretében látnak el gázzal (különleges fogyasztók), ha e szerződési feltételekben a tarifális fogyasztókra az általános csatlakozási és ellátási kötelezettség keretében érvényes törvényi rendelkezéseket változatlan formában emelték át a különleges fogyasztókkal fennálló szerződéses viszonyokba?

2) Úgy kell-e értelmezni – amennyiben alkalmazandó – a […] 93/13/EGK irányelv 3. cikkének (3) bekezdéséhez kapcsolódó melléklet 1. pontjának j) alpontjával és 2. pontja b) alpontjának második bekezdésével összefüggésben értelmezett 3. és 5. cikkét, valamint a […] 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv A. mellékletének b) és/vagy c) pontjával összefüggésben értelmezett 3. cikkének (3) bekezdését, hogy a különleges fogyasztókkal kötött földgázszállítási szerződésekben foglalt, árváltoztatásra vonatkozó szerződési feltételek megfelelnek a világos és érthető megfogalmazással és/vagy a szükséges mértékű átláthatósággal szemben támasztott követelményeknek, ha azok nem rögzítik ugyan az árváltoztatás indokát, feltételeit és mértékét, biztosított azonban, hogy a gázellátó vállalkozás a fogyasztóit mindenféle áremelésről megfelelő időben előre tájékoztatja, és a fogyasztók felmondhatják a szerződést, ha a velük közölt megváltozott feltételeket nem kívánják elfogadni?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

24 Az első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy ez az irányelv nem alkalmazható valamely vállalkozás és fogyasztó között létrejött szerződésben foglalt ÁSZF azon feltételeire, amelyek valamely más szerződéstípusra alkalmazandó nemzeti jogi előírásokat vesznek át, és amelyek nem tartoznak a szóban forgó nemzeti szabályozás hatálya alá.

25 Ebben a tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy amint az a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdéséből következik, azok a feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket tükröznek, nem tartoznak ezen irányelv rendelkezéseinek hatálya alá.

26 Amint ugyanis az a 93/13 irányelv tizenharmadik preambulumbekezdéséből következik, a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében meghatározott kivétel kiterjed a szerződő felekre a felek választásától függetlenül alkalmazandó nemzeti jogi rendelkezéseket tükröző feltételekre, valamint az említett rendelkezések automatikusan, vagyis a felek ilyen irányú eltérő megállapodása hiányában alkalmazandó kikötéseire.

27 Egyébiránt azok a szerződési feltételek, amelyek egy bizonyos szerződéstípusra vonatkozó nemzeti szabályozás rendelkezéseit tükrözik, nemcsak abban az esetben nem tartoznak ezen irányelv hatálya alá, ha a felek között megkötött szerződés ezen szerződéstípusba tartozik, hanem más olyan szerződések esetén sem, amelyekre a szóban forgó szabályozás valamely nemzeti jogi rendelkezés értelmében alkalmazandó.

28 Amint azzal a főtanácsnok az indítványának 47. pontjában érvel, a 93/13 irányelv rendszerének alkalmazása alóli kizárást az igazolja, hogy a jelen ítélet 26. és 27. pontjában említett esetekben joggal feltételezhető, hogy a nemzeti jogalkotó meghatározott szerződések feleit illető jogok és kötelezettségek összességére nézve egyensúlyt teremtett.

29 Ez az érvelés mindazonáltal nem alkalmazandó a jelen ítélet 27. pontjában meghatározottaktól eltérő szerződés feltételeire. Ilyen helyzet tekintetében a nemzeti jogalkotó ugyanis úgy határozott, hogy az említett szerződést kiveszi a más szerződéstípusokra vonatkozó szabályozási rendszer hatálya alól. A felek esetleges arra irányuló szándéka, hogy ezen rendszer alkalmazását más szerződésre is kiterjesszék, nem tekinthető egyenlőnek a szerződés feleit illető jogok és kötelezettségek összességének a nemzeti jogalkotó általi egyensúlyba hozatalával.

30 Egyébiránt a 93/13 irányelvnek a szerződési feltételekre való alkalmazhatóságának csupán azon az alapon való kizárásának lehetővé tétele, hogy ezek a feltételek a felek által kötött szerződésre nem alkalmazandó nemzeti törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket vesznek át, vagy ilyen rendelkezésekre hivatkoznak, az ezen irányelv által létrehozott fogyasztóvédelmi rendszert kérdőjelezné meg.

31 Ilyen körülmények között ugyanis egy vállalkozás könnyedén elkerülhetné a szerződési feltételek megfogalmazásakor valamely fogyasztóval egyedileg meg nem tárgyalt feltételek, de ugyanígy a bizonyos szerződéstípusokra nézve a nemzeti szabályozás által előírt feltételek tisztességtelen jellegének felülvizsgálatát. Márpedig az ily módon megfogalmazott szerződés által keletkeztetett jogok és kötelezettségek összessége nem felelne meg feltétlenül annak az egyensúlynak, amelyet a nemzeti jogalkotó az adott területre vonatkozó szabályozásának hatálya alá tartozó szerződésekre nézve teremteni kívánt.

32 A jelen ügyben, amint az a nemzeti iratokból kitűnik, a szolgáltató azon lehetőségét, hogy a gázárakat egyoldalúan megváltoztassa anélkül, hogy ezen ármódosítások indokát, feltételeit és mértékét meghatározná, az a nemzeti szabályozás, mégpedig az AVBGasV tette lehetővé, amely nem alkalmazható az RWE-nek a szerződési szabadság keretében a fogyasztókkal kötött, földgázellátásra vonatkozó különleges szerződéseire.

33 A német jogalkotó tehát úgy határozott, hogy az AVBGasV hatálya alól kiveszi a különleges szerződéseket.

34 Egyébiránt ezt a megállapítást nem vonja kétségbe az, hogy a BGB 308 és 309. §-ában meghatározott sajátos feltételek tilalma e törvénykönyv 310. §-ának (2) bekezdése értelmében nem alkalmazható a gázellátó vállalkozásoknak a különleges fogyasztók ellátását szabályozó szerződéseire, feltéve hogy az ellátás feltételei nem térnek el a fogyasztó hátrányára a tarifális fogyasztók ellátására vonatkozó általános feltételekről szóló rendeletektől.

35 Az említett különleges szerződések ugyanis a BGB 307. §-ának hatálya alá tartoznak, amely értelmében az ÁSZF-ben foglalt rendelkezések érvénytelenek, ha azok a feltételeket használó féllel szerződést kötő felet a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével méltánytalanul hátrányos helyzetbe hozzák; amikor is az ilyen hátrányos bánásmód abból is fakadhat, hogy a rendelkezés nem világos és érthető.

36 Márpedig a BGB ezen 307. §-a megfelel a 93/13 irányelv azon 3. cikkének, amely az ezen irányelv által létrehozott fogyasztóvédelmi rendszer alapvető tényezője.

37 Ezen megfontolásokból kitűnik, amint arra a főtanácsnok az indítványának 56. pontjában lényegében hivatkozik, hogy a német jogalkotó szándékosan határozott úgy, hogy a gázellátásra vonatkozó szerződések feltételeinek tartalmát meghatározó nemzeti szabályozás által felállított rendszert nem alkalmazza a különleges szerződésekre.

38 Ezen körülmények között a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében ennek alkalmazhatósága az alapügyben szóban forgó különleges szerződésekéhez hasonló feltételek tekintetében nincs kizárva.

39 A fentiekre tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ez az irányelv alkalmazható valamely vállalkozás és fogyasztó között létrejött szerződésben foglalt ÁSZF azon kikötéseire, amelyek valamely más szerződéstípusra alkalmazandó nemzeti jogi előírásokat vesznek át, és amelyek nem tartoznak a szóban forgó nemzeti szabályozás hatálya alá.

A második kérdésről

40 A második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13/EGK irányelv 3. cikkének (3) bekezdéséhez kapcsolódó melléklet 1. pontja j) alpontjával és 2. pontja b) alpontjának második bekezdésével összefüggésben értelmezett 3. és 5. cikkét, valamint a 2003/55/EK irányelv A. mellékletének b) és/vagy c) pontjával összefüggésben értelmezett 3. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az a szerződési szabványfeltétel, amellyel a szolgáltató fenntartja magának a földgázszállítás árának egyoldalú módosítása lehetőségét, amely azonban az ilyen változtatás indokát, feltételeit és mértékét nem határozza meg, összeegyeztethető a szóban forgó rendelkezésekben támasztott követelményekkel, ha biztosítva van, hogy a vállalkozás a fogyasztóit mindenféle árváltoztatásról megfelelő időben előre tájékoztatja, és a fogyasztók így felmondhatják a szerződést, ha e megváltozott feltételeket nem kívánják elfogadni.

41 E kérdés megválaszolásához először is emlékeztetni kell arra, hogy az irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig tájékozottsági szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát (a C-453/10. sz., Pereničová és Perenič ügyben 2012. március 15-én hozott ítélet 27. pontja, és a C-472/10. sz. Invitel-ügyben 2012. április 26-án hozott ítélet 33. pontja).

42 Egy ilyen hátrányos helyzetre tekintettel a 93/13 irányelv kimondja egyrészről a 3. cikkének (1) bekezdésében a szabványfeltételek tilalmát, amelyek a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéznek elő a fogyasztó kárára.

43 Másrészről a 93/13 irányelv az 5. cikkében a szolgáltatókra azt a kötelezettséget rója, hogy a feltételeket világosan és érthetően fogalmazzák meg. A 93/13 irányelv huszadik preambulumbekezdése ebben a vonatkozásban meghatározza, hogy a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerhesse a szerződés összes feltételét.

44 A fogyasztó számára ugyanis alapvető jelentőséggel bír az, hogy a szerződéskötést megelőzően a szerződési feltételeket és a szerződéskötés következményeit megismerhesse. Többek között ezen ismeret alapján dönti el a fogyasztó, hogy a szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeknek elkötelezi-e magát.

45 Az uniós jogalkotó egyébiránt a 2003/55 irányelv keretében is különös jelentőséget tulajdonított a fogyasztó tájékoztatásának, különösen a gázellátásra vonatkozó szerződések tekintetében. Ez utóbbi irányelv ily módon a 3. cikkének (3) bekezdése értelmében azt a kötelezettséget írja elő a tagállamok számára, hogy magas szintű fogyasztóvédelmet biztosítanak, különös tekintettel a szerződési feltételek átláthatóságára. Ebben a tekintetben a 2003/55 irányelv A. mellékletének a), c) és d) alpontjából az következik, hogy ezen tagállamok kötelesek olyan intézkedéseket elfogadni, amelyek biztosítják, hogy ezek a feltételek tisztességesek és áttekinthetők legyenek, hogy világosan és érthetően fogalmazzák meg azokat, hogy ezeket a szerződés megkötése előtt közöljék a fogyasztókkal, és hogy a fogyasztók átlátható információt kapjanak az érvényes árakról és tarifákról, valamint az alkalmazandó ÁSZF-ről. Ez a melléklet ezenkívül meghatározza, hogy az ebben említett intézkedések a 93/13 irányelv sérelme nélkül alkalmazandók.

46 Ami az alapügyben szóban forgóhoz hasonló olyan szabványfeltételt illeti, amely az ellátó vállalkozás számára lehetővé teszi a gázellátás árának egyoldalú megváltoztatását, meg kell állapítani, hogy mind a 93/13 irányelv melléklete 2. pontja b) alpontjának második bekezdéséből, mind pedig a 2003/55 irányelv A. mellékletének b) alpontjából az következik, hogy a jogalkotó az olyan határozatlan időtartamú szerződések keretében, mint a gázellátásra vonatkozó szerződések, elismerte az ellátó vállalkozásnak a szolgáltatási díjai módosításához fűződő jogos érdekét.

47 Az ilyen egyoldalú kiigazítást lehetővé tévő szabványfeltételnek mindazonáltal meg kell felelnie a jóhiszeműség, az egyensúly és az átláthatóság említett irányelvekben támasztott követelményeinek.

48 Ebben a tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy végeredményben nem a Bíróság, hanem a nemzeti bíróság feladata minden egyes esetben azt meghatározni, hogy ez teljesül-e. A Bíróság hatásköre ugyanis ezen irányelvek rendelkezéseinek értelmezésére, valamint annak értelmezésére terjed ki, hogy a nemzeti bíróságoknak milyen feltételeket kell vagy lehet alkalmazniuk az irányelv rendelkezései szerinti szerződési feltétel vizsgálatakor, azzal, hogy az említett bíróságok feladata e feltételekre figyelemmel, az adott tényállás körülményei függvényében az adott szerződési feltétel minősítéséről határozni (lásd a C-137/08. sz. VB Pénzügyi Lízing ügyben 2010. november 9-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-10847. o.] 44. pontját és a fent hivatkozott Invitel-ügyben hozott ítélet 22. pontját).

49 A nyújtandó szolgáltatás díjainak egyoldalú megváltoztatását a szolgáltató számára lehetővé tevő feltétel mérlegelését illetően a Bíróság már megállapította, hogy a 93/13 irányelv 3. és 5. cikkéből, valamint az irányelv melléklete 1. pontjának j) és l) alpontjából, illetve 2. pontja b) és d) alpontjából az következik, hogy e szempontból alapvető jelentőséggel bír egyrészt az, hogy a szerződés a nyújtandó szolgáltatáshoz kapcsolódó díjak megváltoztatásának indokát és módját átlátható jelleggel, úgy tünteti-e fel, hogy a fogyasztó egyértelmű és érthetően megfogalmazott kritériumok alapján előre láthassa e díjak esetleges módosítását, másrészről pedig az, hogy a fogyasztók a díjak tényleges módosítása esetén jogosultak-e a szerződés felmondására (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Invitel-ügyben hozott ítélet 24., 26. és 28. pontját).

50 Ami elsősorban a fogyasztó tájékoztatását illeti, úgy tűnik, hogy ezen ármódosítás indokának és módjának, illetve a szerződés felmondásához való jogának a fogyasztóval való ismertetése kötelezettségének nem tesz eleget az, ha az ÁSZF-ben a felek jogait és kötelezettségeit rögzítő jogszabályra vagy rendelkezésre egyszerűen csak utalnak. Lényeges ugyanis, hogy a szolgáltató a fogyasztót tájékoztassa ezen rendelkezések tartalmáról (lásd a fent hivatkozott Invitel-ügyben hozott ítélet 29. pontját).

51 Jóllehet a tájékoztatás elvárható szintje az adott ügy és a termékek, vagy a szolgáltatások sajátos körülményeire tekintettel eltérő lehet, a szerződéskötést megelőző ez irányú tájékoztatás elmulasztását főszabály szerint nem egyenlíti ki önmagában az, hogy a fogyasztókat a szerződés teljesítése során megfelelő időben előre tájékoztatják az ármódosításokról és a szerződés felmondásához való jogukról, amennyiben ezen módosításokat nem kívánják elfogadni.

52 Noha a 93/13 irányelv melléklete 2. pontja b) alpontjának második bekezdésére és a 2003/55 irányelv A. mellékletének b) alpontjára tekintettel az ellátó vállalkozás feladata ugyanis, hogy a fogyasztókat minden áremelésről és a szerződés felmondásához való jogukról megfelelő időben előre tájékoztassa, ez a kötelezettség, amely arra az esetre vonatkozik, amikor az adott vállalkozás az árak módosítására fenntartott jogával ténylegesen élni kíván, kiegészíti a fogyasztóknak az egyoldalú módosítási jog gyakorlásának főbb feltételeiről való, a szerződés megkötése előtti, világos és érthető módon történő tájékoztatásának kötelezettségét.

53 A szolgáltatónak a szerződési feltételek egyoldalú módosításához való jogát illetően a fogyasztó – úgy az ellátási szerződés megkötésének szakában, mint e szerződés teljesítése során történő – tájékoztatására vonatkozó ezen szigorú követelmények a két fél érdekeinek egyensúlyban tartását szolgálják. A szolgáltató ahhoz fűződő jogos érdeke, hogy a körülmények megváltozása esetére felkészüljön, megfelel a fogyasztó ugyanolyan jogos érdekének, hogy egyrészről tudomást szerezzen arról, vagyis előre láthassa azt, hogy egy ilyen változás vele szemben milyen következményekkel jár a jövőre nézve, másrészről pedig, hogy egy ilyen esetben olyan ismeretekkel rendelkezzen, amelyek lehetővé teszik számára, hogy az új helyzetéhez leginkább megfelelő módon reagáljon.

54 Másodsorban ami a fogyasztó azon jogát illeti, hogy a megkötött ellátási szerződést a szolgáltató általi egyoldalú ármódosítás esetén felmondja, alapvető jelentőséggel bír az, amint azt a főtanácsnok az indítványának 85. pontjában lényegében kifejti, hogy a fogyasztónak biztosított felmondási lehetőség ne pusztán formális legyen, hanem ténylegesen gyakorolni lehessen. Ez nincs így akkor, ha a felmondási jog gyakorlásának módjához vagy az érintett piaci feltételekhez fűződő okok miatt az adott fogyasztó nem rendelkezik annak tényleges lehetőségével, hogy szolgáltatót váltson, vagy ha a foganatosítandó módosításról nem megfelelő módon vagy kellő időben tájékoztatták, ily módon megfosztva annak lehetőségétől, hogy a számítási módot ellenőrizze, és adott esetben szolgáltatót váltson. Ebben a tekintetben figyelembe kell venni többek között az adott piac versenyjellegét, a fogyasztónak a szerződés felmondásához fűződő esetleges költségeit, a tájékoztatás és az új árak hatálybalépése közötti időt, a tájékoztatásban nyújtott információkat, valamint a szolgáltatóváltás költségeit és az ahhoz szükséges időt.

55 A fenti megfontolásokra figyelemmel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy:

– A 93/13 irányelvnek a 2003/55 irányelv 3. cikkének (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett 3. és 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy annak mérlegeléséhez, hogy az a szerződési szabványfeltétel, amellyel az ellátó vállalkozás fenntartja magának a földgázszállítás ára módosításának lehetőségét, megfelel-e a jóhiszeműség, az egyensúly és az átláthatóság e rendelkezésekben támasztott követelményeinek, vagy sem, különösen az alábbiak bírnak alapvető jelentőséggel:

  – annak meghatározása, hogy a szerződés ezen díjak megváltoztatásának indokát és módját átlátható jelleggel, úgy tünteti-e fel, hogy a fogyasztó egyértelmű és érthetően megfogalmazott kritériumok alapján előre láthassa e díjak esetleges módosítását. A szerződéskötést megelőző ez irányú tájékoztatás elmulasztását főszabály szerint nem egyenlíti ki önmagában az, hogy a fogyasztókat a szerződés teljesítése során megfelelő időben előre tájékoztatják az ármódosításokról, és a szerződés felmondásához való jogukról, amennyiben ezen módosításokat nem kívánják elfogadni; és

  – annak meghatározása, hogy az adott körülmények között a fogyasztó ténylegesen gyakorolhatja-e a számára biztosított felmondási jogot.

– A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy ezt a jelen eset összes körülményére tekintettel mérlegelje, beleértve a fogyasztói szerződések általános szerződési feltételeiben található azon feltételek összességét, amelyeknek a vitatott feltétel részét képezi.

A jelen ítélet joghatásainak időbeli korlátozásáról

56 Arra az esetre, ha a meghozandó ítélet azzal a következménnyel járna, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló feltétel nem felelne meg az uniós jogi követelményeknek, a német kormány az írásbeli észrevételeiben azt kérte a Bíróságtól, hogy az ítéletének joghatásait időben korlátozza oly módon, hogy az ezen ítéletben kifejtett értelmezés ne legyen alkalmazandó az ezen ítélet kihirdetését megelőzően foganatosított ármódosításokra. Az RWE, aki az írásbeli észrevételeiben szintén ilyen irányú kérelmet fogalmazott meg, úgy véli, hogy az ítélet joghatásait 20 hónappal ki kellene tolni ahhoz, hogy az érintett vállalkozás, illetve a nemzeti jogalkotó ezen ítélet következményeihez alkalmazkodni tudjon.

57 A kérelmeik alátámasztása érdekében a német kormány és az RWE a súlyos pénzügyi következményekre hivatkozik, amelyek a németországi gázellátási szerződések nagy számára való tekintettel az érintett vállalkozásoknak jelentős deficitet okoznának.

58 Ebben a tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azon értelmezés, amelyet a Bíróság az EUMSZ 267. cikk alapján ráruházott hatáskör alapján valamely közösségi jogszabályra vonatkozóan kifejt, megmagyarázza és pontosítja e szabály jelentését és terjedelmét, ahogyan azt a hatálybalépésének időpontjától értelmezni és alkalmazni kell, illetőleg értelmezni és alkalmazni kellett volna. Ebből következően az így értelmezett szabályt a bíróságok alkalmazhatják, és azt alkalmazniuk kell az értelmezés iránti kérelemről határozó ítélet előtt keletkezett és létrejött jogviszonyokra is, ha egyébként teljesülnek azon feltételek, amelyek lehetővé teszik az említett szabály alkalmazására vonatkozó pernek a hatáskörrel rendelkező bíróságok előtti megindítását (lásd különösen a 24/86. sz., Blaizot és társai ügyben 1988. február 2-án hozott ítélet [EBHT 1988., 379. o.] 27. pontját; a C-402/03. sz., Skov és Bilka ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-199. o.] 50. pontját; a C-313/05. sz. Brzeziński-ügyben 2007. január 18-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-513. o.] 55. pontját, valamint a C-263/10.sz. Nisipeanu-ügyben 2011. július 7-én hozott ítélet 32. pontját).

59 A Bíróság csak kivételesen, az uniós jogrendhez szorosan hozzátartozó jogbiztonság általános elvének alkalmazása útján korlátozhatja bármely érdekelt azon lehetőségét, hogy a jóhiszeműen létrejött jogviszonyok vitatása céljából a Bíróság által értelmezett rendelkezésre hivatkozzék. A Bíróság az érdekeltek jóhiszeműségére és a súlyos zavarok kockázatának fennállására vonatkozó két alapvető feltétel teljesülése esetén dönthet e korlátozásról (lásd különösen a fent hivatkozott Skov és Bilka ügyben hozott ítélet 51. pontját; a fent hivatkozott Brzeziński-ügyben hozott ítélet 56. pontját; a C-2/09. sz. Kalinchev-ügyben 2010. június 3-án hozott ítélet [EBHT 2010., I-4939. o.] 50. pontját, valamint a C-263/11. sz. Rēdlihs-ügyben 2012. július 19-én hozott ítélet 59. pontját).

60 A súlyos zavarok kockázatát illetően előzetesen meg kell állapítani, hogy a jelen esetben a Bíróság uniós jogi értelmezése a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében szereplő „tisztességtelen feltétel” fogalmára, valamint azon szempontokra vonatkozik, amelyeket a nemzeti bíróságoknak kell vagy lehet alkalmazniuk a 93/13 irányelv rendelkezéseire tekintettel, figyelembe véve a 2003/55 irányelv rendelkezéseit. A nemzeti bíróságok feladata ugyanis, hogy e szempontokra figyelemmel, az adott tényállás körülményei függvényében az adott szerződési feltétel konkrét minősítéséről határozzon (a fent hivatkozott VB Pénzügyi Lízing ügyben hozott ítélet 44. pontja és a fent hivatkozott Invitel-ügyben hozott ítélet 22. pontja).

61 E körülmények között a németországi azon gázellátó vállalkozásokat érintő pénzügyi következményeket, akik a fogyasztókkal földgázellátásra vonatkozó különleges szerződéseket kötöttek, nem pusztán a Bíróság által a jelen ügyben kifejtett uniós jogi értelmezés alapján kell meghatározni (lásd értelemszerűen a C-524/04. sz. Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation ügyben 2007. március 13-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-2107. o.] 131. pontját).

62 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a jelen ítélet 59. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében vett olyan súlyos zavarok kockázata, amely igazolhatja a jelen ítélet joghatásainak időbeli korlátozását, nem tekinthető megalapozottnak.

63 Mivel a jelen ítélet 59. pontjában meghatározott második feltétel nem teljesül, nem szükséges megvizsgálni, hogy az érdekeltek jóhiszeműségére vonatkozó feltétel teljesül-e.

64 Az eddigi megfontolásokból következik, hogy a jelen ítélet időbeli hatályát nem szükséges korlátozni.

A költségekről

65 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

1) A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ez az irányelv alkalmazható valamely szolgáltató és fogyasztó között létrejött szerződésben foglalt általános szerződési feltételek azon kikötéseire, amelyek valamely más szerződéstípusra alkalmazandó nemzeti jogi előírásokat vesznek át, és amelyek nem tartoznak a szóban forgó nemzeti szabályozás hatálya alá.

2) A 93/13 irányelvnek a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikkének (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett 3. és 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy annak mérlegeléséhez, hogy az a szerződési szabványfeltétel, amellyel az ellátó vállalkozás fenntartja magának a földgázszállítás ára módosításának lehetőségét, megfelel-e a jóhiszeműség, az egyensúly és az átláthatóság e rendelkezésekben támasztott követelményeinek, vagy sem, különösen az alábbiak bírnak alapvető jelentőséggel:

– **annak meghatározása, hogy a szerződés ezen díjak megváltoztatásának indokát és módját átlátható jelleggel, úgy tünteti-e fel, hogy a fogyasztó egyértelmű és érthetően megfogalmazott kritériumok alapján előre láthassa e díjak esetleges módosítását. A szerződéskötést megelőző ez irányú tájékoztatás elmulasztását főszabály szerint nem egyenlíti ki önmagában az, hogy a fogyasztókat a szerződés teljesítése során megfelelő időben előre tájékoztatják az ármódosításokról, és a szerződés felmondásához való jogukról, amennyiben ezen módosításokat nem kívánják elfogadni; és**

– **annak meghatározása, hogy az adott körülmények között a fogyasztó ténylegesen gyakorolhatja-e a számára biztosított felmondási jogot.**

A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy ezt a jelen eset összes körülményére tekintettel mérlegelje, beleértve a fogyasztói szerződések általános szerződési feltételeiben található azon feltételek összességét, amelyeknek a vitatott feltétel részét képezi.

Aláírások